

Naudas atmazgāšana un nodokļu seku mazināšana 1/8/2018

Vecākais vadītājs, PwC Legal
Māris Butāns

Komersantu rīcības apjoms, kas veicams noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas (NILLTFN) jomā, tagad jau vairs neizraisa pārsteigumu, kā tas bija pirms gada. Tagad ar likumu noteikto pasākumu neesība komersantu darbībā ir arvien vairāk saistīta ar apzinātu likumu prasību neievērošanu, nevis no normatīvajiem aktiem izrietošo prasību nezināšanu. Lai ieviestie pasākumi tiktu atbilstoši īstenoti un sasniegtu savu mērķi, ir nepieciešama izpratne par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas formām.

Līdz ar NILLTFN regulējuma ieviešanu darījuma attiecību ar klientu turpināšana ir atkarīga arī no klienta darījuma pazīmēm. Šis vērtējums ir balstīts klienta izpētē vai darījumu uzraudzības veicēja izpratnē, proti, vai persona uzskata, ka darījums varētu būt saistīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. No lēmuma ir atkarīgs ne tikai komersanta turpmāko ienākumu avots, bet arī paša komersanta iespējamā atbildība likuma priekšā. NILLTFN regulējuma mērķis nav izskaust ikvienu radošu pieeju uzņēmuma darbības optimizācijā, bet tikai tās, kam trūkst saimnieciskas loģikas un ir cita pret likuma mērķi vērsta motivācija.

Komersantu vidū joprojām nav vienotas izpratnes par to pienākumiem aktīvi rīkoties gadījumos, kad to rīcībā ir ziņas, ka to klienti ir iesaistīti darījumos, kas veicina izvairīšanos no nodokļiem vai nodokļu krāpšanu. Naudas atmazgāšana sarunvalodā bieži vien tiek saistīta vienīgi ar acīmredzami noziedzīgiem nodarījumiem, kamēr darījumi, kuru mērķis ir prettiesiski samazināt nodokļu slogu, paliek nepamanīti.

Naudas atmazgāšana attiecas uz darbībām, kas saistītas ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumiem, lai slēptu to nelikumīgo izcelsmi un vēlāk atgrieztu likumīgā saimnieciskā darbībā. Pavisam nesen, pieņemot ES ceturto direktīvu NILLTFN jomā, būtiski nodokļu pārkāpumi ir skaidri iekļauti kā noziedzīgi nodarījumi naudas atmazgāšanas kontekstā.¹ Šodien Eiropas un starptautiskā nostāja ir tāda, ka tiesiskajam regulējumam, kas izveidots, lai apkarotu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ir izšķiroša nozīme, lai mazinātu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

Vai klients izvairās no nodokļu nomaksas?

Pēdējos gados arvien grūtāk ir nošķirt likumīgu nodokļu apiešanas praksi un nelikumīgu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Dažos gadījumos situācija ir skaidra, it īpaši, ja ir pierādījumi par krāpšanu (piemēram, nepatiesu grāmatvedības dokumentu sagatavošana). Tomēr vairums gadījumu nav viennozīmīgi un apgrūtina NILLTFN likuma subjektu pienākumu ziņot par aizdomīgiem un neparastiem darījumiem.

Darījumu uzraudzības ietvaros atbildīgajai personai šobrīd ir jāņem vērā ne tikai normatīvajos aktos noteiktās pazīmes, bet arī praksē aktuālās pazīmes un tipoloģijas. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (Kontroles dienests) savā interneta vietnē aktualizē informāciju par aktuālajām legalizācijas un terorisma finansēšanas tipoloģijām, kur ar pirmo kārtas numuru ir ietvertas pazīmes par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas.

Tikmēr komersanti nereti veic pārrobežu darījumus ar sabiedrībām un dažādiem juridiskiem veidojumiem, kas reģistrēti zemu nodokļu valstīs vai ES. Šo darījumu novērtēšanu nebūt neatvieglo fakts, ka atšķirīgās normatīvo aktu prasības Nīderlandi, Apvienoto Karalisti un Kipru ir izvirzījušas par populārākajām valstīm ES, kur reģistrē fiktīvus uzņēmumus.²

Vēl jo vairāk agresīvās nodokļu plānošanas metodes, kas izmanto nodokļu regulējuma tehnisko nianšu atšķirības valstu starpā, paredz slēgt darījumus, kuri sākotnēji var šķist aizdomīgi un neparasti, taču parasti nesatur noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Instrumenti uzraudzībā

Lai atvieglotu šo darījumu uzraudzību un kontroli, mazinot nodokļu apiešanas veidus, un veicinātu valsts noteikto finansiālo mērķu sasniegšanu, valstīm ir jāizveido un jāuztur patieso labuma guvēju reģistri, kā arī jānodrošina attiecīgajām valsts iestādēm papildu līdzekļi un tiesības, lai tās būtu efektīvākas savos uzdevumos. Vēl nozīmīgāka kļūs automātiskā informācijas apmaiņa (AEOI), ASV Likums par ārvalstu kontu nodokļu pienākumu izpildi (FATCA), informācijas apmaiņa par finanšu kontiem (CRS) un citas Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas iniciatīvas, kas iet roku rokā ar globālajiem centieniem novērst kaitīgu nodokļu praksi un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

Ņemot vērā privātuma tiesības un datu aizsardzības jautājumus, ir skaidrs, ka jaunie spēles noteikumi ir neatraujami saistīti ar komersantu darbības atbilstību un pārredzamību. Vai, ņemot vērā jaunās informācijas apmaiņas prasības, pienākums likuma subjektiem veikt savu klientu un to darījumu izpēti mazināsies? Noteikti, ka nē. Ieviestās prasības tikai papildina jau esošos pasākumus, lai mazinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Tā kā nodokļu tiesību pārkāpumi ir viens no izplatītākajiem naudas atmazgāšanas cēloņiem, no NILLTFN likuma subjektiem tiek sagaidīts vēl lielāks atbalsts savu klientu uzraudzībā. Katra komersanta ziņā ir individuāli noteikt, cik lielus resursus atvēlēt klienta darījumu izpratnes veicināšanai atkarībā no tā, cik būtiski ir saglabāt darījuma attiecības ar konkrēto klientu.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 20.05.2015. direktīvas 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, 3. panta ceturtās daļas f) punkts kopsakarā ar Krimināllikuma 218. pantu

² Ar plašiem apsvērumiem par faktoriem, kuri ietekmē efektīvu cīņu pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ES, var iepazīties ES Parlamenta Izmeklēšanas komitejas, lai izmeklētu iespējamus pārkāpumus un sliktu pārvaldību ES tiesību aktu piemērošanā saistībā ar naudas atmazgāšanu, nodokļu apiešanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, 16.11.2017. ziņojums, kurā tika apkopoti galvenie secinājumi par Panamas dokumentu skandālā iegūto informāciju šeit.